بودجه ۱۴۰۱ شهرداری تهران چقدر به پیوست عدالت توجه کرده است؟

شهر شمالی، شهر جنوبی

در برخی مناطق جنوبی تهران مانند منطقه ۱۶، شهروندان برای تردد به معابر استاندارد نیز دسترسی ندارند / عکس: چاوش همایونی / جام جم

مریم خباز

جامعه

بودجه شهرداری تهران برای اداره پایتخت عریض و طویل ایران در سال ۱۴۰۱ این روزها دارد در شورای شهر چکش‌زنی می‌شود. سقف نهایی این بودجه ۵۶ هزار و ۸۰۰ میلیارد تومان تعیین شده که هشت سیاست کلان را دنبال می‌کند، از ارتقای زیست‌پذیری و ایجاد آرامش در شهر تا ارتقای مشارکت اجتماعی، رشد و تعالی شهروندان، تحقق شهری پیشرفته و با اصالت، هوشمند و شفاف و البته مزین به عدالت اجتماعی.

درباره عدالت اجتماعی در شهر تهران که معنی ساده‌تر آن نزدیک شدن کیفیت زندگی میان مناطق جنوبی و شمالی شهر است در سال‌های اخیر زیاد گفته شده ولی در عمل، جنوب همان جنوب مانده و شمال همان شمال. عده‌ای معتقدند این وضع حاصل بودجه‌های سالانه‌ای است که شهرداری‌ها آن را تدوین و شوراهای شهر آن را تصویب می‌کنند، بودجه‌هایی که پیوست عدالت ندارند و مناطق کم برخوردار را با نگاه ویژه نمی‌بینند. این پیوست براساس تذکری که چندی پیش مهدی اقاریان، عضو شورای شهر تهران در صحن علنی ارائه داد ظاهرا برای بودجه ۱۴۰۱ تهران نیز وجود ندارد چراکه او گفت: «می‌دانم دغدغه شهردار کاهش فاصله طبقاتی مردم شمال و جنوب شهر است اما باید پیوست عدالت در بودجه در نظر گرفته شود تا شرایط به نفع طبقه مظلوم جامعه تغییر کند.» البته برقراری عدالت اجتماعی به معنی عدالت شهری در بودجه ارائه شده شهرداری به شورای شهر دیده می‌شود و جزو سیاست‌های کلان آن است اما این که این سیاست تئوریک به برنامه‌های عملی و اجرایی تبدیل می‌شود یا خیر موضوعی است که در پایان سال ۱۴۰۱ می‌توان درباره آن قضاوت کرد.

تدوین‌کنندگان لایحه بودجه ۱۴۰۱ شهر تهران ادعا دارند که به عدالت توجه کرده‌اند که این ادعا را می‌توان در صفحه چهارم لایحه که سیاست عدالت اجتماعی شهرداری و برنامه‌ها و پروژه‌های عملیاتی‌اش در سال ۱۴۰۱ در آن تشریح شده، مشاهده کرد.

آنچه که شهرداری تهران بنا دارد سال آینده برای تحقق عدالت در پایتخت پیاده کند، اینهاست: ارائه خدمات و کمک به افراد توانیاب و خانواده‌های آسیب دیده و کم برخوردار، ارائه یارانه خدمات ورزشی به اقشار خاص، توسعه ورزش همگانی و تاسیس کانون‌های تخصصی ورزشی در هر محله، توجه به بافت‌های فرسوده، اجرای پروژه‌های بازآفرینی شهری، توزیع متوازن و عادلانه زیرساخت‌های خدمات شهری و مقاوم‌سازی و نوسازی ساختمان‌های پرمخاطره.

در واقع شهرداری تهران تحقق عدالت در پایتخت را در این موضوعات خلاصه دیده که همگی برآمده از سیاست‌های کلی شهرداری در این بخش است: تعمیق تعاملات مردمی، ارتقای سطح خدمتگزاری و خدمات اجتماعی، نهضت مسکن‌سازی و نوسازی شهر.

البته سیاست‌های ابلاغی شورای شهر تهران در حوزه عدالت شهری نیز چیزی جز این موارد نیست چرا که شورای شهر هم توسعه و تکمیل زیرساخت‌های عمرانی به ویژه در مناطق کم برخوردار، نوسازی و بهسازی و احیای بافت‌های فرسوده، تکمیل پروژه‌های نیمه تمام و توجه به پروژه‌های کوچک مقیاس محلی را برای شهرداری پایتخت تکلیف کرده است.

حتی برنامه پنج ساله سوم توسعه شهر تهران که توسعه پایتخت در بازه سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ را دنبال می‌کند نیز عدالت را در محدوده‌های یاد شده خلاصه می‌داند به این معنا که تبعیض مثبت درمناطق کم برخوردار، تسهیل در نوسازی، بهسازی، مقاوم‌سازی و بازآفرینی محلات و نزدیک کردن شاخص برخورداری مناطق کم برخوردار به سطح متوسط مناطق شهری را به شهرداری تهران حکم کرده است.

در ماده ۲ فصل اول این برنامه نیز می‌خوانیم که «عدالت در دسترسی به زیرساخت‌ها و توسعه متوازن مناطق و محله‌ها» باید جزو اولویت‌ها و مسائل کلیدی شهر قرار گیرد.

به این ترتیب چه وقتی قانون درباره عدالت در شهر حرف می‌زند، چه شورای شهر در این باره تصمیم می‌گیرد و چه زمانی که شهرداری شروع به برنامه‌ریزی و اقدام می‌کند، مفاهیم محدودی مورد توجه قرار می‌گیرد، حال آن که کارشناسان معتقدند پیوست عدالت برای شهری پر مساله همچون تهران باید مفصل‌تر از اینها باشد.

هم جنوب محروم است و هم شمال

جنوب تهران بافت ریزدانه‌ای دارد یعنی پر است از خانه‌های کوچکِ تنگ به هم چسبیده. جنوب تهران پر است از زمین های بلاتکلیف، کوچه‌های باریک، خیابان‌های کج و کوله، پروژه‌های عمرانی رها شده و شن چاله‌هایی که شاخ مشکلات منطقه ۱۸ است. در برخی مناطق جنوب، روح زندگی مرده است مثل کوچه پس کوچه‌های شوش، هرندی یا دروازه غار. بعضی جاها روح ایرانی بودن هم مرده است مثل زمین‌های وسیع سبزی کاری و حواشی‌اش در منتهی‌الیه جنوبی پایتخت که به تسخیر اتباع غیرمجاز درآمده است.

با این حال محمدعلی پورنیا، کارشناس مسائل شهری معتقد است فقط مناطق جنوبی تهران نیستند که مشکل دارند بلکه حتی مناطق شمالی و به ظاهر برخوردار نیز مشکلاتی شبیه مناطق کم برخوردار دارند.

او به جام‌جم می‌گوید: در برخی مناطق شمالی تهران توسعه حمل و نقل عمومی به قدری ضعیف پیش رفته که اگر کسی خودروی شخصی نداشته باشد دچار مشکل می‌شود. این نکته فقط به عنوان یک مثال نشان می‌دهد توسعه متوازن شهری در تهران اتفاق نیفتاده و حتی مناطق به نظر توسعه یافته هم دچار عقب‌ماندگی‌هایی هستند.

او این وضع را حاصل نبود ساختاری نظام‌مند می‌داند که طبیعتا خروجی‌اش بروز بی‌عدالتی است. پورنیا توضیح می‌دهد: اساسا در کشور ما از دهه‌ها قبل چه وقتی دولت‌ها دست به کار شده‌اند و چه شهرداری‌ها، هیچ‌کدام بر مبنای تحقق عدالت کار نکرده‌اند چرا که عدالت در نظر آنها توزیع یکسان بوده است، حال آن که این مساوات است نه عدالت.

این کارشناس بر این اساس تاکید دارد که اگر قرار است اقدامات مدیران شهری دارای پیوست عدالت باشد باید ویژگی‌ها و نیازهای هرمنطقه به تفکیک شناسایی شود و امکانات و خدمات براین مبنا میانشان توزیع شود. او می‌گوید مهم‌ترین تفاوت شمال و جنوب تهران، حتی شرق و غرب آن در تفاوت فرهنگی مردمان این مناطق است، تفاوتی که نیازهای مخصوص به خود و در نتیجه عدالتی متناسب را می‌طلبد.

راه‌های نزدیک شدن جنوب به شمال

درمورد این که شهر باید محله فقیرنشین و ثروتمندنشین ، پایین شهر و بالاشهر یا منطقه برخوردار و کم‌برخوردار داشته باشد یا نه، افراد مختلف نظرات مختلفی دارند. عده‌ای استناد می‌کنند به وضعیت شهرهای پیشرفته دنیا و می‌گویند آنها هم چنین محله‌هایی حتی محلات حاشیه‌ای دارند و عده‌ای دیگر می‌گویند همان شهرهایی که اینچنین‌اند فرق میان بالا شهر و پایین شهرشان به حدی نیست که توی ذوق بزند.

دسته دوم به همین دلیل معتقدند که تهران نیز اگر می‌خواهد خطی میان سکونتگاه فقرا و ثروتمندان بکشد این دو سکونتگاه نباید به لحاظ برخورداری از امکانات و خدمات شهری آنقدر با هم متفاوت باشند که باعث سرخوردگی مردم شود.

مهدی هدایت، شهردار منطقه ۱۹ تهران که نگاه بودجه ۱۴۰۱ را بیشتر به سمت مناطق جنوبی تهران می‌داند و می‌گوید بودجه منطقه ۱۹ نسبت به سال گذشته در لایحه، رشد قابل ملاحظه‌ای کرده است، در زمره گروه دوم است.

او در گفت‌وگو با جام‌جم از این که چرا مناطق جنوبی تهران از جمله منطقه ۱۹همچنان محروم و کم‌برخوردار مانده‌اند، می‌گوید: یکسری سیاستگذاری‌ها باعث شده تا فاصله شمال و جنوب هر روز بیشتر شود. مثلا پروژه‌هایی که محرک توسعه‌اند در شمال شهر ایجاد شده‌اند و برعکس پروژه‌هایی که عامل توسعه‌نیافتگی هستند به مناطق جنوبی آمده‌اند مثل بازار آهن که درجنوب تهران ساخته شده ولی در عوض پروژه‌های لوکس و درآمدزا در شمال پایتخت احداث شده‌اند.

هدایت ادامه می‌دهد: سال‌هاست که به ساختار فرسوده و ناکارآمد مناطق جنوبی توجهی نشده و چون شهرها از درون فرسوده می‌شوند هر روز مردمانی که وضع مالی بهتری پیدا می‌کنند از مناطق جنوبی تهران می‌روند تا در مناطق بهتری زندگی کنند و از آنجا که افراد جایگزین نیز توان مالی ضعیفی دارند، بافت‌های فرسوده این مناطق بندرت بازسازی می‌شود. این وضعیت سبب شده تا بسیاری از خانه‌ها در این مناطق به محلی برای وقوع جرم و جنایت و بزه تبدیل شود.

وی توضیح می‌دهد: علاوه بر رشد بی‌رویه محدوده شهرها که باعث کم‌توجهی به مناطق جنوبی می‌شود، سیاستگذاری غلط در حوزه شهرسازی نیز به محقق نداشتن عدالت شهری دامن زده است. مثلا خطی می‌کشند و می‌گویند این ۱۰۰ هکتار باید پارک شود اما شهرداری نمی‌تواند این اراضی را تملک کند و مردم نیز با این تصور که این منطقه پارک خواهد شد اقدام به خرید نمی‌کنند و در نتیجه محدوده مورد نظر به یک بافت فرسوده یا رها شده تبدیل می‌شود که هیچ اثر مثبتی برای محلات ندارد. بنابراین اصلاح سیاست‌های حوزه شهرسازی در کنار توجه به بافت‌های فرسوده و ناکارآمد، تعریف پروژه‌های بزرگ مقیاسی که محلات جنوبی را به تحرک وادارد و بویژه حرکت در جهت توانمندسازی مناطق جنوبی می‌تواند اثربخش باشد.

با این توضیحات چندان غریب نیست که چرا بسیاری از مناطق جنوبی تهران در جا می‌زنند و سنگینی انگ جنوب شهر بودن را تحمل می‌کنند. برای به هم ریختن این معادله که در تهران هزار داستان، ریشه دوانده اما پیوست عدالت می‌تواند کارساز باشد چه وقتی بودجه‌ها نوشته می‌شود، چه زمانی که انجام پروژه‌های مختلف اولویت‌بندی می‌شود و چه وقتی که برای توزیع خدمات شهری برنامه‌ریزی می‌شود.

یادداشت:
وحید نوروزی
کارشناس مدیریت شهری

عدالت شهری و زیست‌پذیری شهر

عدالت شهری رکن اصلی برنامه‌ریزی شهری است و منظور از آن این است که در ارائه خدمات و تخصیص منابع، هر جزء سرجای خودش قرار بگیرد. در واقع عدالت شهری به این نکته توجه دارد که دسترسی شهروندان به امکانات و خدمات باید برابر باشد و امکانات و فرصت‌ها به‌طور مساوی در اختیار مردم قرار بگیرد.

به این ترتیب وقتی موضوع جمع‌آوری زباله در شهر مطرح می‌شود نباید هیچ تفاوتی از نظر کیفیت ارائه این خدمت میان بالای شهر و پایین شهر وجود داشته باشد یا زمانی که نوبت به حمل‌ونقل عمومی می‌رسد فرقی میان نقاط مختلف شهر وجود داشته باشد. اگر در برنامه‌ریزی‌های شهری چنین رویکردی وجود داشته باشد می‌توان گفت آن شهر عدالت‌محور است و از نظر زیست‌پذیری شرایط مناسبی دارد.

در تهران اگر خیابان انقلاب را مرز نیمه بالایی و پایینی شهر در نظر بگیریم و بدانیم که وسعت و جمعیت بالا و پایین این مرز تقریبا مساوی است، واقعیت این است که امکانات، دسترسی‌ها و نحوه توزیع خدمات در آن به طرز معناداری از هم فاصله دارد. نکته مهم این که محل سکونت اکثر تصمیم‌گیرندگان چه در حوزه شهری و چه سیاسی در تهران و از انقلاب به بالاست که این خود عامل اثرگذار در توزیع امکانات است. در واقع حضور این افراد در مناطق بالایی شهر، مدیریت شهری را مجاب می‌کند تا امکانات بیشتری را به این مناطق اختصاص دهند ضمن این که عمده درآمد شهرداری نیز از خیابان انقلاب به بالا تامین می‌شود و در نتیجه به‌صورت خودکار و با این هدف که درآمدها پایدار و مستمر باشد، به این مناطق خدمات بیشتر و بهتری داده می‌شود.

این موضوع چالش اصلی عدالت شهری است و باعث شده به‌رغم این که سال‌هاست درباره کاهش فاصله شمال و جنوب حرف زده می‌شود ولی عدالت شهری تحقق نشود چون این عدالت با شعار و حرف عملی نمی‌شود. اکنون مناطق ۱۰، ۱۲، ۱۵ و ۱۷ تهران نیمی از بافت فرسوده پایتخت را در خود جای داده‌اند در حالی که با کمبود پارکینگ و فضای سبز روبه‌رو هستند. مدیریت شهری در راستای عدالت شهری و زیست‌پذیر کردن شهر تهران موظف است این دو مشکل را حل کند ولی با وجود سال‌ها تلاش و تاکید، اتفاق قابل ملاحظه‌ای در این حوزه رخ نداده‌است.

متاسفانه یکی از موانع موجود بر سر تحقق عدالت شهری این است که شهرداری‌ها برنامه‌های پنج ساله توسعه را در تدوین بودجه‌های سالانه ملاک قرار نمی‌دهند و بودجه‌ها هر سال عمدتا با توجه به شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشور نوشته می‌شود. این در حالی است که در مناطقی که سطح پایین‌تری دارند باید پروژه‌های جدی تعریف شود، پروژه‌هایی که فاصله طبقاتی در حوزه‌های اجتماعی، رفاهی و اقتصادی را به حداقل برساند.

حق با شماست

info@jamejamOnline.ir

روابط عمومی: ۲۳۰۰۴۴۴۴

 # امیکرون_کرونا
تیموری از تهران:
با توجه به شیوع سویه امیکرون چرا مدیران به فکر در نظر گرفتن محدودیت‌ها نیستند. آیا در چنین شرایطی فرستادن کودکان به مدرسه کار درستی است؟

 # برف_معبر
شریفی از سنندج:
پس از بارش‌های اخیر در بسیاری از معابر شهر سنندج عملیات برف‌روبی به‌خوبی انجام نشد. چراکه مدیران شهرداری به‌فکر رفت‌وآمد همشهریان در چنین شرایطی نیستند.

 # همدان_گردشگر
آزادیان از همدان:
مدیران مسؤول در همدان به فکر رونق دادن صنعت گردشگری نیستند، این درحالی است که بسیاری از جوانان همدانی در این زمینه فعالیت می‌کنند.

 # تاکسی_مسافر
بهرامی از تهران:
برخی تاکسی‌های خطی دوباره در قسمت عقب خودرو سه مسافر سوار می‌کنند. چرا مسوؤلان به چنین تخلفاتی رسیدگی نمی‌کنند.

 # ترافیک_تهران
باباوند از تهران:
چرا مدیران شهری و پلیس راهور تهران فکری به حال ترافیک این شهر نمی‌کنند. تا سال گذشته ترافیک فقط موقع اوج رفت‌وآمدها مانند شروع به کار یا تعطیلی ادارات بود اما این روزها همه ساعات ترافیک برای شهروندان مشکل‌ساز می‌شود.

 # باغ_وحش
میرزایی از البرز:
هیچ نظارتی روی باغ‌وحش صفادشت انجام نمی‌شود، به نظر می‌رسد برخی مسؤولان مشکلی با آزار و اذیت حیوانات در باغ وحش‌های غیراستاندارد ندارند. لطفا به شرایط باغ‌وحش صفادشت رسیدگی کنید.

 # توقف_دوبل
امیری از تهران:
توقف دوبل خودروها در معابر اصلی تهرانپارس مانند خیابان شهید حسینی برای شهروندان مشکل‌آفرین شده‌است، آیا بهتر نیست پلیس راهور به وظایف خود به‌درستی عمل کند تا شهروندان با مشکلاتی نظیر توقف دوبل مواجه نشوند؟

 # آپارتمان_شهروند
ترابی از تهران:
در آپارتمانی ۸ واحدی در محله پیروزی تهران زندگی می‌کنم اما مالکان ۴ واحد راضی به پرداخت هزینه‌هایی که برای ساختمان می‌شود، نیستند. در چنین مواقعی شهرداری چه کمکی می‌تواند بکند؟